

Gemeente	: Boxtel	Objectnr.	: 12
Plaats	: Liempde	Datum invent.	: 11/1998
Straat + nummer	: Dorpsstraat 18	Kwalificatie	: gemeentelijk monument
Kad. aanduiding	: B3034		
Huidige functie	: woonhuis		
Oorspr. functie	: woonhuis		
Bouwtype	: eenlaags dwars huis met eenlaags diep bijgebouw		
Bouwjaar	: 1879/80 resp. 1883		

Bouwgeschiedenis: Het pand Dorpsstraat 18 is gebouwd in 1879/80 in opdracht van landbouwer/bierbrouwer Rogier J. Clercx op een in 1878 aangekocht en tot dan als bouwland in gebruik zijnd gemeentelijk perceel ²⁻⁶.

Op het kadastraal minuutplan van 1832 ¹ is te zien dat destijds aan de Dorpsstraat -vanaf het raadhuis tot de huidige Kerkstraat- slechts drie panden stonden; de gronden aan weerszijden van de weg (tot aan de Nieuwstraat en de Keefheuvel) waren in gebruik als wei- en bouwland en voor een groot deel gemeentelijk eigendom. In het laatste kwart van de 19de eeuw ontwikkelde de Dorpsstraat zich van een landelijke weg tot de kaarsrechte hoofdstraat (en eerste straatweg) in de kern van Liempde (zie de kadastrale schattingskaart van 1886 ¹). Deze ontwikkeling is ingezet met de bouw in 1867 van een nieuwe kerk aan de Dorpsstraat na de grote brand aan het Kerkeind in 1864 waarbij 13 huizen en de kerk verloren gingen. Het eerste nieuwe huis (in feite een boerderij) verrees in 1875 (thans Dorpsstraat 24) op de plaats van een oude boerderij. Bij de bouw hiervan werd het kennelijk niet meer passend gevonden om aan het dan nog vrijwel onbebouwde traject tussen raadhuis en kerk een boerderij met een traditioneel uiterlijk te bouwen. De herbouwde boerderij kreeg de vorm van een dwars geplaatst burgerwoonhuis met daarachter schuilgaand een vrijstaande stal/schuur. De voorgevel kwam overeenkomstig de nieuwe bouwverordening op enkele meters afstand van de openbare weg te staan (de oude boerderij lag met de langsgevel direct aan de weg). Deze rooilijn en de hoogte van de voorgevel zouden maatgevend worden bij de bouw van nieuwe huizen aan deze straat: het werd als voorwaarde gesteld bij de verkoop van de gemeentegrond ⁴. Zo verrees in het laatste kwart van de vorige eeuw aan de Dorpsstraat een reeks gelijksoortige eenlaags dwarse woonhuizen: nr. 24 [1875], nr. 6 [1878], nr. 18 [1879/80], nr. 3 [1885], nr. 10 [ca. 1888] en nr. 19 [1892] (enkele andere zijn reeds afgebroken).

In 1883 is na aankoop van nieuwe bouwgrond aan de zuidzijde van het pand het thans nog bestaande bijgebouw (dienstwoning/stal?) opgericht ²⁻⁴. Rogier Clercx was eigenaar van de brouwerij nabij de barrière aan de Oude Rijksweg (opgericht met zijn vader Sebastianus H. Clercx in 1841; gesloopt ca. 1963).

Van Dorpsstraat 18 zijn enkele verbouwingen geregistreerd. De eerste verbouwing dateert van 1927 ⁷. Uit de bestaande toestand-tekening is het oorspronkelijk bouwvolume van 1879/80 te herleiden: een zes assen, ca. 17 meter brede voorgevel met aan weerszijden van de voordeur twee vensters en geheel links een getoogde dubbele schuurdeur (zoals thans nog bij Dorpsstraat 6). Bij de verbouwing is het pand aan de linker zijde met ca. 4 meter verlengd (met dito hoofdvorm) ten behoeve van een slachterij, terwijl in het ca. 3,75 meter brede oude schuurgedeelte een winkelruimte kwam. Voor de voorgevel betekende dit de plaatsing van een winkelpui op de plaats van de dubbele schuurdeur. Aansluitend aan deze uitbreiding verrees aan de achterzijde, langs de Vlasspreistraat, een langgerekt volume onder mansardedak (met stallen, mestvaalt, schuur en tasruimte). Het in 1927 verbouwde deel behoort thans niet meer tot Dorpsstraat 18 en valt buiten het bestek van de inventarisatie.

De volgende verbouwing was in 1964 ⁸: o.m. vernieuwing van ramen (de zesruits schuiframen vervangen door een onder- en bovenraam met vast kalf) en deuren, wijziging indeling achtergevel en straatgevel van bijgebouw, het dichtzetten van het rechter benedenvenster in de kopgevel, verplaatsing nokschoorsteen, en een ingrijpende verbouwing van het interieur (o.a. sloop opkamer/kelder en boerenschouw in keuken). Bij een latere verbouwing/renovatie is o.m. de zesruits indeling van de vensters weer teruggebracht (evenwel met handhaving van het vaste kalf) en zijn er enkele dakkapellen geplaatst.

Beschrijving: Aan de oostzijde van de Dorpsstraat gelegen eenlaags woonhuis met zolderverdieping onder zadeldak met de nokrichting evenwijdig aan de straat. Rechts opzij -tussen het huis en een bijgebouw uit 1883- ligt een met een houten poort afgesloten inrit naar het achtererf. Aan de linker zijde sluit het huis aan op een voorheen gedeeltelijk tot hetzelfde pand behorend bouwvolume met eenzelfde hoofdvorm (dit deel, Dorpsstraat 20, is geheel verbouwd en afgesplitst; het maakt geen deel uit van de inventarisatie). De voorgevel ligt aan een ca. 5 meter diepe siertuin, omgeven met lage ezelsrugmuurtjes.

Het huis beslaat een L-vormig grondplan van ca. 13,5 (voorzijde)/10,5 (achterzijde) bij 9 meter (oorspronkelijk: ca. 17x9 meter). De bakstenen gevels zijn opgetrokken in kruisverband met knipvoeg. Gevelopeningen onder anderhalfsteens strekken; vensters met stenen lekdorpels die zijn opgenomen in een omgaande grijs geverfde waterlijst. De voor- en achtergevel zijn afgesloten met een gepleisterd fries en geprofileerde bakgoot, beide gekornist om de gevelhoeken. Omgaande gepleisterde en grijs geverfde plint. Muurankers met rechte schieter.

Het zadeldak is gedekt met blauwe oudhollandse pannen; overstek bij zijgevel met geprofileerde windveren en makelaarbekroning. Nieuwe gemetselde schoorsteen in het achterschild naast de nok (de oorspronkelijke nokschoorsteen, links van het midden, is gesloopt). In de dakvoet van het voorschild links twee dakkapellen onder steekkapje, en rechts twee grote daklichten (XXd).

Symmetrisch ingedeelde voorgevel met centraal de entree, met aan weerszijden twee vensters. De entree heeft een nieuwe glaspaneeldeur met vernieuwd tweeruits bovenlicht in geprofileerd kozijn op hardstenen neuten en dito drempel. De oorspronkelijk zesruits schuifvensters zijn gewijzigd in een vierruits onderraam en tweeruits bovenlicht tussen vast kalf. Kozijnen met luikaanslag; voorzien van rolluiken met uitwendige rolkasten in de vensterkop en platstukken tegen de kozijnstijlen.

In de rechter zijgevel zitten twee dito vensters: één links beneden, de ander centraal boven (een derde venster rechts beneden is dichtgezet).

Het ten opzichte van het huis teruggeplaatste en licht overhoeks gesitueerde bijgebouw heeft zijn hoofdvorm behouden. Rechthoekig grondplan, één bouwlaag met zolder onder een met blauwe oudhollandse pannen gedekt zadeldak met de nokrichting haaks op de straat. Puntgevel met windveer-overstek (geprofileerd). Gemetselde schoorsteen nabij het midden van de nok. Muurwerk in kruisverband (voorgevel vernieuwd); muizetand daklijst (oorspronkelijk gootloos pand). Voorgevel-indeling gewijzigd (voorheen een getoogde dubbele schuurdeur, met links daarvan een zesruits schuifvenster en in de top een vierruits venster ⁸⁾).

Motivering: Eenlaags dwars burgerwoonhuis anno 1879/80, met bijgebouw uit 1883.

Van cultuurhistorische waarde als voorbeeld van een burgerwoonhuis met bijgebouw uit het laatste kwart van de 19de eeuw met een nog redelijk gave hoofdvorm en detaillering.

Situeringswaarde als beeldbepalend onderdeel van de historische bebouwing aan de Dorpsstraat; huis en bijgebouw vormen een historisch geheel; ensemble-waarde als huis in de karakteristieke reeks van eenlaags dwarse huizen die in het laatste kwart van de 19de eeuw is gebouwd aan de Dorpsstraat, welke zich toen als hoofdstraat van Liempde ontwikkelde; als zodanig van waarde voor de nederzettingsgeschiedenis van Liempde.

Bronnen:

¹ Rijksarchief Noord-Brabant te 's-Hertogenbosch. Kadastraal minuutplan 1832; Liempde/Liempde E1 nr. 425. Kadastrale schattingskaart 1886; E1750.

² Gemeentearchief Liempde. Inv.nr. 3311 Oorspronkelijk aanwijzende tafel; E425 [opgaand bomen] de gemeente Liempde. Inv.nr. 3313-3318 Kadastrale leggers; Art. 234 [1832-1880] de gemeente Liempde; E425 [opgaande bomen], later E1213 > E1413 dienstjaar 1878 verkoop. Art. 1011 [1878-1901] Rogier J. Clercx, landbouwer/bierbrouwer te Middelbeers/ 1891 wed^e Catharina Schoenmakers; E1593 [bouwland] dienstjaar 1880 stichting > E1649 [bouwland] + E1650 [huis & erf] dienstjaar 1884 stichting > E1708 [huis, schuur & erf] + E1709 [bouwland] dienstjaar 1886 vereniging > E1750 [huis, schuur & erf] expiratie vrijdom 1887 + E1751 [bouwland] dienstjaar 1901 verkoop en scheiding. Art. 2227 [1901-1922] Theodorus van der Keer, landbouwer; E2012 [huis, schuur & tuin] dienstjaar 1922

successie. Art. 2169 [1922-1935] Theodorus van der Keer, landbouwer; E2012 [huis, schuur & tuin] dienstjaar 1928 stichting stal, dienstjaar 1936 scheiding. Art. 2501 [1935-1967] Wilhelmus Kelders, slager/ dienstjaar 1963 Petronella L.Th.A. Kelders; E2012 [huis, schuur, tuin & stal; + dienstjaar 1958 werkplaats] dienstjaar 1966 veiling, 1967 ged. verkoop > E2749 [winkel, huis, tuin & schuur].

³ Gemeentearchief Liempde. Inv.nr. 1911 **Staat van verkochte gemeentegronen, 1801-1886**; 25-11-1876 bouwgrond aan R. Clercx in 't Dorp f 1.012,-; 23-12-1882 bouwgrond aan R. Clercx voor f 262,50.

⁴ Gemeentearchief Liempde. Inv.nr. 1914 **Onderhandse akten van verkoop van gronden, meest nieuwe erven, 1827-1903**; akte 25-11-1876 (Clercx), *'de koper is gehouden te bouwen in de rigting van het huis van Johannes van de Keer [= Dorpsstraat 24], terwijl de voorgevel naast den weg op het Kerkeind niet lager mag zijn dan die van genoemd huis'*; akte 23-8-1882, transport aan R.J. Clercx, streepje 5a 25ca ten N van E1651, langs kopers erf en tuin, conditie f 265,-, *'de koper, willende bouwen op het overgedragen wordende stukje grond, mag de rigting van den voorgevel van zijn eigen huis aan het voetpad niet vooruitgaan'*.

⁵ Gemeentearchief Liempde. Inv.nr. 1465 **Inschrijvingsregister van ingekomen en verzonden stukken, 1866-1896**; Lett. P. Toezending van aangiften wegens landontginning en stichting aan GS; volgnr. 33, R.J. Clercx, stichting, dagtekening 9-2-1880.

⁶ Gemeentearchief Liempde. Inv.nr. 2651 **Bevolkingsregister, 1860-1880, I, Wijk A**; f^o226, Dorp A198a (1880: A212), R.J. Clercx, bierbrouwer, nieuw gebouw 1880.

⁷ Archief BWT Liempde. **Bouwvergunning 1927**, dossier 1927/4, *'Plan voor een te bouwen slagterij, winkel, stallen en de uitbreiding van het woonhuis voor den heer Th. van der Keer te Liempde'*; E2012; met blauwdruk, gesigeneerd H. de Koning, Boxtel.

⁸ Archief BWT Liempde. **Bouwvergunning 1964**, dossier 1964/16, verbouwing woonhuis gez. Kelders.

⁹ Archief BWT Liempde. **Bouwvergunning 1974**, dossier 1974/74, verbouwing/renovatie.

¹⁰ R. van Laere, **Driek**, Stichting Kèk Liemt, Liempde 1986, p. 232 foto ca. 1920 met NCB-pakhuis en Dorpsstraat 18.
